

Máthé Andrea

Szabdalt kezek

Lovas Ilona kiállítása

➤ Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest

➤ 2012. szeptember 17 – október 21.

„Ki mer
csukott szemmel megállani
ama mélyponton,
ott, ahol
mindig akad egy utolsó legyintés,
háztető,
gyönyörű arc, vagy akár
egyetlen kéz, fejbólintás, kézmozdulat?”
(Pilinszky János: *A mélypont ünnepéye*, részlet)

Tekintetünket kezek vezetnek körbe a kiállítóteremben. Egy-egy kéz lenyomatait látjuk, amelyek felmutatássá válnak, a felmutatás jelévé lesznek. Egyszerű tenyérnyomatok válnak képpé, amelyeket három generáció tenyerének formájából kiindulva alakított ki alkotójuk, LOVAS ILONA. Kifeszített mozdulatuk és sérült voltak rögzítése azonban nem a kézábrázolások szokásos ikonikus formáját követi, hanem átítatódik nagyon személyes, majdhogynem intim jelzésekkel, formai kibillentésekkel.

LOVAS ILONA
Részlet a kiállításról, Petőfi Irodalmi Múzeum
© Fotó: Rosta József

Az európai festészeti hagyományban a középkortól kezdődően nagyon ritkán ugyan, de megjelenik – általában az égből lenyúló jelként, képi részletként – a kéz külön ábrázolása, azonban ezek a kézfejet és nem a tenyeret mutatják.

A bizánci, oroszországi, bolgár, balkáni szerb, krétai és közép-görögországi ikonokon kap hangsúlyos szerepet és jelentést a kézábrázolás tenyeret is láthatóvá tévő változata: a legismertebb talán Krisztus áldásra emelt, tenyerét is a kép nézője felé mutató jobb kezének megfestése, bár ezeken a képeken összetett ujjai félig el is takarják a kéz belső részét.¹ Ha a teljes tenyérábrázolás forrásait keressük, akkor az ikonok egyrészt az Istenanya ábrázolásaihoz vezetnek, az ún. Orans, a Jel Istenanyjának ikon-típusához,² ahol Mária nyitott tenyereit emeli az ég felé, másrészt pedig egyes szentek kitért tenyerű ábrázolásaihoz.³ Az *Angyali üdvözet* az

¹ „A Pantokrátor (a mindennek felett uralkodó Krisztus, aki magába foglalja a létezését) a transzcendens Isten megmutatkozásának – epifániájának – kifejezése, azé, aki emberi vonásokat öltött. (...) Általában mellképek ezek az ikonok, Krisztus jobbra áldásra emelkedik, baljában zárt vagy nyitott könyvet tart, törvényének a jelképét.” In: Olga Popova – Jengalina Szmirnova – Paola Cortesi: *Az ikon. Stílus-történeti kalauz a 6. századtól napjainkig*. (Ford. Fery Veronika) Officina '96 Kiadó, Budapest, 1998, 14.

² *Az ikon*, i. m. 16–17.

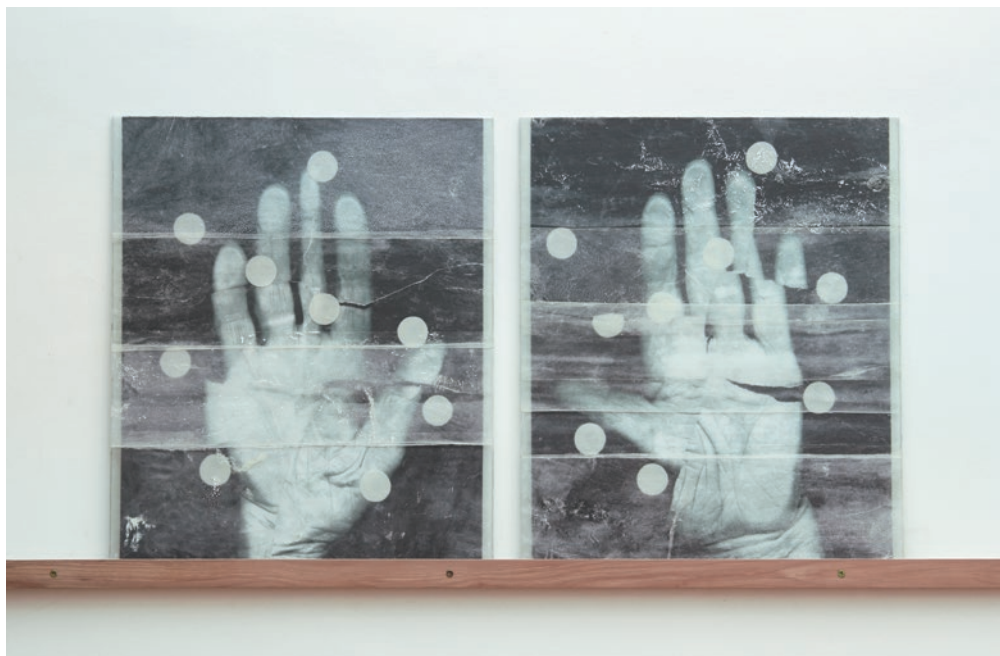
³ Például a könnyező Istenanya ábrázolása (a trojanai Szent istenanya kolostor ikonja, Bulgária) és Szent Marina (az Athéni Bizánci Múzeumban, 15. század) In: *Az ikon*, i. m. 104. és 93.

a téma mind a nyugati, mind a keleti festészetben, amelynek néhány feldolgozásán Mária kissé megemelt, egyenesen tartott tenyérrel int Gábrriel arkangyal felé.

Milyen nyomvonalon kapcsolódnak mindehhez, mit mutatnak és mit jelenthetnek Lovas Ilona üvegek közé zárt, vékony hártáival védett, tördelt-szabdalt kézlenyomatait? Először is a nyíltság és a nyitottság gesztusát teszik nyilvánvalóvá, a feltárulkozását, de ennek határait, a legszemélyesebb és legbelsőbb szféra – ami az emberben egyben isteni szféra is – védelmére, sérthetetlenségére, de egyben sérülékenységére is utalnak. Az érintés és érinthetőség szabadságát és korlátait közvetítik képi megfogalmazásban. Azt, hogy a test épsége és teljessége amennyire természetes, annyira kiszolgáltatott is a külvilágnak. Az épséget talán csak akkor tudjuk ajándékként érzékelni, ha elveszítjük, ha széttörök-széttöredezünk, ha roncsolódik. A tenyér a tapintás legfontosabb érzékszerve, tevékenységeink jelentős részéhez elengedhetetlenül szükséges, sérülése visszavonja, kivieszi az embert a külvilágból, vagy legalábbis kizökkenti megszokott köreiből, aktivitásából. Az elvágott ujjak, a felhasított tenyér rést vág a mindennapokon is, és másfelé fordítja, más utakra tereli az életet. Jó esetben befelé fordít, a transzcendenshez kapcsolódó immanens felé. A sérülés a belső hangra irányítja a figyelmet, így mutatja az utat az újra meglelhető összeilleszkedés felé. Lovas Ilona tenyeret felmutató ikonjain a gyógyulás képi metaforái az ostya és a vékony, jelzésszerű hártya, amely odapolyázza a kezekhez az ostya darabjait. A helyreállítást a szétszabdalt, tört tenyér és a teremtés töretlensége, épsége között az ostya, tehát az odaadományozott test és vér tudja megtenni, a jóvátétel ekként lehetséges. Az ostya jelenléte, tenyér általi érintése élő és éltető tapasztalattá válik, de nem tola-kodóan, hanem rejtőzködően, visszafogottan. A képeken a kis ostyakarikák fehérsége pehelyszerűen könnyed, mégis sűríti az áldozat, az adomány, az életadás metaforáit. Utal a részesedés tenyére és ténylegességére, az anyag – a só, a marhabél, az üveg, a papír, a liszt, a víz – azon kötelékeire, amelyek az anyagon túlihoz fűzik. A véletlen törései a tenyérképeken szándékot felfedő jelentéssé alakulnak; vonalai, elcsúszásai, az idővel ráírt jelek és elmosódások kivehetővé, értelmezésre adottá válnak.

Az egymásra helyezett részek – a tenyérnyomat, az ostya, a hártya, az üveg – képi egységet alkotnak a síkban, de kialakítanak egy diszkrét perspektívát is, amely a képek mélységét, formai rétegzettségét is fokozza, egyfajta „beláthatatlan beláthatóságot” kölcsönözve számukra. Úgy vélem azonban, nem lehetetlen, hogy a keresztény hagyomány mellett egy másik tradíció fonalát is felveszik, vagy legalábbis meg-

LOVAS ILONA
Részletek a kiállításról, Petőfi Irodalmi Múzeum
© Fotók: Rosta József

mozdítják Lovas Ilona tenyérképei. Váratlan formaalakításai, a nagyításból következő képi erejük meglep, megdöbben, nyíltságuk, felmutató erejük mehökkent, szabdalt felületeik szinte hátrálásra készítetnek: holott láthatóan „egyszerű a képlet”: egy-egy tenyér, mellettük a párjuk, mégis külön-külön képeken. Az egyik, talán sokak által ismert zen-koan így fogalmaz: „Tudod, hogy szól két tenyér, ha csattan”, és felteszi rögtön a felrázó kérdést is: „Vajon hogy szól egy tenyér, ha csattan?”⁴

A választ mindannyiunknak saját magunknak kell keresnünk, és ha nem is találjuk meg a megnyugtató végsőt, Lovas Ilona tenyérképei mégis hozzájárulnak ahhoz, hogy közelebb kerüljünk, ha nem is „a”, de legalább egyféle megoldáshoz, hogy meditatív útra lépjünk és ezeknek az ikonszerű képeknek az egyszerű szépségén keresztül találkozunk saját megtörettetéseinkkel, de a felajánlott épség újramegtalálásának lehetőségével is.

4 In: *101 zen történet* (Ford. Bánfalvi András) Farkas Lőrinc Imre Könyvkiadó, Budapest, (évszám nélkül), 25–26.